

Referat af 2. møde i Dansk Sprognævns repræsentantskab 8. oktober 2010

Mødet fandt sted i Kulturministeriets Koncerncenter, H.C. Andersens Boulevard 2,
1553 København V

Deltagere

Fra repræsentantskabet:

Dorthe Duncker (Danske Universiteter, formand), Bente Holmberg (Kulturministeriets Stednavneudvalg, næstformand), Birgit Meister (Kulturministeriet, medlem af bestyrelsen), Stefan Hermann (Professionshøjskolernes Rektorkollegium, medlem af bestyrelsen).

Eva Skafte Jensen (Danske Universiteter, medlem af fagrådet for retskrivning), Henrik Lorentzen (Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, medlem af fagrådet for retskrivning).

Nina Møller Andersen (Lektoratsudvalget under Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling), Kirstine Baloti (Dansk Journalistforbund), Ellen Boen (Dansk Forfatterforening), Lisbeth Eskelund (TV2), Frans Gregersen (personligt medlem), Henrik Hagemann (Foreningen Norden), Per Lindegaard Hjorth (Forbundet Kommunikation), Lennart Houmann (Justitsministeriet), Greta Jørgensen (Danmarks Lærerforening), Benedicte Kieler (Undervisningsministeriet), Martin Kristiansen (DR), Helen Købke (Dansk Standard), Jørn Lund (personligt medlem), Anders Pors Nielsen (Dansk lærerforening), Jørgen Christian Wind Nielsen (Modersmål-Selskabet), Peter Rønno-Jessen (Danske Skønlitterære Forfattere), Dan Sæderup (Landsforbundet af Voksen- og Ungdomsundervisere), Knud Erik Therkelsen (Grænseforeningen), Michael Tettinek (Translatørforeningen), Lisann Troelsen (It- og Telestyrelsen), Jørn Westengaard-Holm (EU's sprog-tjenester), Michael Wriight (Kulturministeriet).

Der var afbud fra:

Jens Ulrik Andersen (Danske Universiteter), Elisabeth Arnbak (Danske Universiteter), Johannes Nørregaard Frandsen (Danske Universiteter, medlem af bestyrelsen), Anita Furu (Statsministeriet), Hans Götzsche (Danske Universiteter), Martin Holger Juul (Center for Læseforskning), Bodil Nistrup Madsen (DANTERMcentret), Bolette Sandford Petersen (Center for Sprogteknologi), Henrik Petersen (Dansk Skuespiller Forbund), Torben Vieth Schroeder (Danske Universiteter, medlem af bestyrelsen), Søren Ulrik Thomsen (Det Danske Akademi).

Fra instituttet:

Sabine Kirchmeier-Andersen (direktør, medlem af Fagrådet for Retskrivning), Anita Ågerup Jervelund (projektleder for Retskrivningsordbogens redaktion, medlem af fagrådet for retskrivning), Margrethe Heidemann Andersen (medlem af Retskrivningsordbogens redaktion og fagrådet for retskrivning; indtil frokost), Jørgen Nørby Jensen (medlem af Retskrivningsordbogens redaktion og fagrådet for retskrivning), Jørgen Schack (medlem af Retskrivningsordbogens redaktion og fagrådet for retskrivning), Pia Jarvad (medarbejderrepræsentant i bestyrelsen), Daisy Grann Kjær, Anni Mortensen, Ida Elisabeth Mørch, Ole Ravnholt (referent), Line Brink Worsøe, Katja Årosin.

Gæst: Professor, dr. phil., Henrik Galberg Jacobsen, Syddansk Universitet

Program:

1. Velkomst v. formand for Dansk Sprognævn Dorthe Duncker
2. Godkendelse af referat fra 1. møde 19.3.2010
3. Anita Ågerup Jervelund & Jørgen Schack:
Overblik over principielle ændringer i Retskrivningsordbogen 2011
4. Henrik Galberg Jacobsen: *Retskrivningsændringerne i et historisk perspektiv*
5. Spørgsmål til og diskussion af oplæg og udsendte bilag samt endelig vedtagelse af ændringerne

Referat:

1. Velkomst

Formanden, Dorthe Duncker, bød velkommen til årets andet møde i repræsentantskabet.

2. Godkendelse af referat

Der var indkommet ændringsforslag fra Holger Juul, Peter Rønnov-Jessen og Kirstine Baloti. De blev taget til efterretning, og referatet derefter godkendt.

3. Overblik over principielle ændringer i RO 11

(bilag 1 og 2)

Anita Ågerup Jervelund (AÅJ) indledte med at meddele at udgivelsen af den kommende retskrivningsordbog efter aftale med bestyrelsen og Kulturministeriet var udsat til 2012. Hun gennemgik kort det juridiske grundlag for beslutninger om principielle ændringer.

Derefter gav hun en oversigt over og begrundelse for seks forslag om principielle ændringer i retskrivningen, stillet af ordbogens redaktion og fagrådet for retskrivning (se bilag 1):

- bindestregsændringer i gruppesammensætninger
- bindestregsændringer i typen *e-mail-adresse* mv.
- apostrofændring ved stum konsonant eller *c*
- store og små bogstaver i initialforkortelser
- valgfrihed mellem *-ie* og *-ium* i visse ord
(tidligere 10 + ca. 40 nye, og ca. 90 kun med *-ium*)
- ændring af bøjningsformer ved ord på *-el -en* og *-er*

Og endelig gennemgik hun forslaget om

- sammenskrivning af *indenfor, udenfor, fremfor, overfor, udover*

Dette forslag var på et tidligere møde i repræsentantskabet blevet diskuteret som en generel ændring af reglen i § 19.1 i retskrivningsreglerne, altså en ændring som skulle omfatte alle ordforbindelser af typen, og det var derfor blevet betragtet som forslag om en principiel ændring. Forslaget var nu blevet begrænset til at kun de fem nævnte ordforbindelser altid skulle kunne skrives i ét ord, og fagrådet mente derfor at ændringen nu kunne betragtes som ikkeprincipiel.

Henrik Hagemann mente at denne ændring måtte betragtes som principiel og derfor burde afhandles med ministeriet.

Jørn Lund tilsluttede sig forslagene med et enkelt lille ændringsforslag og et spørgsmål:

u-land/ u-land bør have valgfri bindestreg

Er det strategisk klogt at tage netop disse *-ium*-ord med?

Kirstine Baloti spurgte om begrundelser for ændringer af *-ium*-ord fx *konsortium*, som hun ikke kendte i formen *konsortie*.

Peter Rønno-Jessen protesterede imod samskrivning af *fremfor* mv., med den begrundelse at *frem for* og *fremfor* har forskellig betydning i *to mand frem for en enke* og *foretrække det ene fremfor det andet*.

AAJ svarede at betydningsforskellen ikke behøvede at være afgørende, og Jørgen Schack tilføjede at den gældende regel var at der altid skrives i to ord, uanset betydningen.

Jørn Lund foreslog valgfrihed i begge anvendelser, med den begrundelse at den sammenskrevne variant har to hovedtryk, hvilket er i strid med den generelle regel om særskrivning og sammenskrivning [i § 18 i retskrivningsreglerne, OR].

Frans Gregersen gjorde opmærksom på den egentlige drøftelse af forslagene først skulle finde sted under punkt 5, og formanden afsluttede punktet da der ikke var flere opklarende spørgsmål.

4. Retskrivningsændringer(ne) i historisk perspektiv

Henrik Galberg Jacobsen takkede for invitationen, og holdt et oplysende og underholdende foredrag om den historiske baggrund for de foreslåede ændringer, som han i øvrigt fandt fornuftige og velbegrundede.

Da der var tid til overs inden frokosten, opridsede formanden formålet med mødet: at træffe beslutning om en indstilling til ministeren (bilag 1). Hun gjorde opmærksom på der var seks ”pakker” med principielle ændringer til afgørelse. Hun bad forsamlingen om at tage stilling til hvilke der kunne betragtes som vedtagne uden yderligere drøftelse, og hvilke der skulle tages op til drøftelse under punkt 5.

- bindestreg i gruppesammensætninger – ingen ønskede indgående drøftelse
- bindestreg i *e-mail-adresse* mv. – ingen ønskede indgående drøftelse
- apostrofændringer – ingen ønskede indgående drøftelse
- store og små bogstaver i initialforkortelser – Ellen Boen ønskede drøftelse, men trak sit ønske tilbage efter frokostpausen
- valgfrihed mellem *-ie* og *-ium* – fem medlemmer af repræsentantskabet ønskede en drøftelse af dette punkt
- ændringer af bøjningsformer *-el -en -er* – ingen ønskede indgående drøftelse

Formanden spurgte om nogen ønskede drøftelse af hvorvidt forslaget om sammenskrivning af *indenfor*, *udenfor*, *fremfor*, *overfor*, *udover* skulle betragtes som principelt. Flere ønskede en drøftelse af om forslaget skulle betragtes som principielt, og nogle ønskede at drøfte om man burde foretrække en generel regelændring frem for ændringen af de fem ord.

Frokost

5. Spørgsmål og diskussion

Formanden indledte med at minde om at der var seks pakker med principielle ændringer som skulle vedtages samlet, og som ikke burde lukkes op. Der var kun ønsket yderligere drøftelse af én af disse pakker, nemlig forslaget om at tillade former på *-ie* ved siden af former på *-ium* ved ca. 40 opslagsord.

Frans Gregersen efterlyste dels en uddybet sprogvitenskabelig redegørelse for grundlaget for ændringsforslagene, og dels en vurdering af konsekvenserne, fx i forhold til undervisningen. Og han spurgte efter begrundelserne og dokumentationen for at ændringsforslaget skulle omfatte netop de ca. 40 udvalgte ord.

AAJ mente at begrundelserne og dokumentationen var blevet fremlagt på repræsentantskabets møde i foråret. Jørgen Schack tilføjede at udtalen med *-ie* er dokumenteret i Den Store Danske Udtaleordbog, som angiver at den findes hos yngre, dvs. personer som nu er omkring 60 år gamle, og at den har bredt sig yderligere, men at den ikke findes ved alle *-ium*-ordene. Redaktionen havde også foretaget korpusundersøgelser som yderligere dokumentation for disse former.

Jørn Lund sagde at udtaleordbogen var blevet til på basis af et panel på 25-40 personer, og det især var yngre og lavt uddannede der havde udtalen på *-ie*.

Henrik Hagemann støttede pakken som helhed, og mente at den kunne betragtes som en folkeafstemning om *-ie*-formerne. Han foreslog at listen med de nye dobbeltformer af psykologiske grunde skulle flyttes hen sidst i skrivelsen til ministeren.

Bente Holmberg spurgte om forslaget omfattede de samme ord som i 1986. Henrik Galberg Jacobsen svarede at der dengang havde været tale om ca. 70 ord, denne gang kun ca. 40.

Kirstine Baloti udtrykte den generelle holdning at jo mindre valgfrihed i retskrivningen, jo større gennemskuelighed, men hun støttede i dette tilfælde forslaget om at indføre valgfrie former. Hun undrede sig over at man ikke nøjedes med at holde grundstofferne uden for.

Nina Møller Andersen støttede pakken; den ville give færre røde streger.

Lennart Houmann mente at det var vigtigt at der ikke var meningsforstyrrende ændringer, og at man derfor måske burde fastholde *studium* og *studie* som forskellige ord. Jørgen Schack svarede at *studie* var et af de ord hvor det var sikkert at ændringen var nødvendig, og at sammenfaldet ikke ville give nogen praktiske problemer.

Jørn Lund ville gerne købe hele pakken, måske, af politiske grunde, undtagen *evangelie*, *ministerie*.

Benedicte Kieler mente at det er politisk nødvendigt at have en overbevisende forklaring på at dobbeltformer kan være nødvendige og hensigtsmæssige.

Peter Rønno-Jessen var modstander af forslaget; han mente at det var ukulturelt at angive *ium*-formerne som alternativformer og *-ie*-formerne som hovedformer. Sabine Kirchmeier-Andersen svarede at ved valgfrihed var formerne ligestillede, og at den rækkefølge de optrådte i, var alfabetisk, ikke udtryk for en anbefaling.

Ellen Boen ville gerne have flere ord med, fx *adverbie*, *konsortie*, *mycelie*, *proprie*.

Henrik Lorentzen sagde at man af politiske grunde måske kunne overveje en minimal løsning med o. 10 ord, og så lade resten komme ind senere. Pia Jarvad gjorde opmærksom på den mulighed at man også kunne foreslå de 70, og så barbære ned når der kommer protester; men det skulle ikke forstås som et forslag.

Henrik Hagemann mente at det var vigtigt at gøre opmærksom på at listen var kortere end i 1986; hvis forslaget skulle vise sig at være uacceptabelt, så måtte det diskuteres med ministeren hvilke ord der skulle med.

Jørn Lund foreslog at fagrådet skulle have listen til videre overvejelse.

Frans Gregersen foreslog at man skulle bede om møde inden man gik videre med sagen, for at få afklaret om der var politisk grundlag for forslaget. FG ville gerne have oplysning om grundlaget, hvor mange gange der blev sagt *seminarie* og *seminarium*, for at kunne argumentere over for politikerne og pressen. Sabine Kirchmeier-Andersen svarede at undersøgelserne var foretaget, så tallene kunne godt gives; hun fortalte at

nævnet allerede havde haft et møde med Bertel Haarder mens han var undervisningsminister, og at han i princippet havde accepteret forslaget. Benedicte Kieler tilføjede at det stadig var ministeriets holdning.

Formanden spurgte om der var behov for endnu et møde i repræsentantskabet inden brevet kunne sendes til ministeren. Sabine Kirchmeier-Andersen mente at mandatet var at fagrådet kunne gå videre med sagen og evt. diskutere detaljer i lyset af repræsentantskabets drøftelse.

Formanden konkluderede derefter at de seks principielle ændringer var vedtaget, og man gik så over til drøftelsen af forslaget om sammenskrivning af *indenfor*, *udenfor*, *fremfor*, *overfor*, *udover*.

Formanden ridsede de tre spørgsmål op som repræsentantskabet havde ønsket at drøfte yderligere: Er ændringen principiel? Hvilke ord skal den omfatte? Skal reglen overhovedet stå i Retskrivningsordbogen?

Henrik Hagemann mente at man i brevet til ministeren måtte gøre opmærksom på at forslaget var blevet flyttet fra den principielle afdeling til den ikkeprincipielle. AAJ svarede at der indtil videre var tale om et internt arbejdsblad, og at flytningen er foretaget af fagrådet, men at forslaget ikke havde været præsenteret for ministeren. Sabine Kirchmeier-Andersen henviste til bemærkningerne til sprognævnsløven hvor det beskrives hvilke typer af ændringer der skal regnes som principielle, og tilføjede at det var repræsentantskabets opgave at afgøre om ændring var principiel.

Frans Gregersen fremsatte den primære påstand at forslaget var principielt fordi det var argumenteret principielt, og fordi det er de hyppigste ord af typen der er taget med, betyder at ændringen påvirker sprogbrugen ret kraftigt. Og den sekundære påstand at andre løsninger burde diskuteres, fx en total afkriminalisering af området. Han henviste til forordet i RO 55 [hvor der står at ”ved bedømmelsen af skriftlige opgaver vil det dog være urimeligt at betragte afvigelser fra disse regler som fejl”, OR]. Jørn Lund tilsluttede sig. Reglen burde efter hans mening afskaffes helt, og der var tale om en principiel ændring. Kirstine Baloti mente at den undersøgelse hun havde fremlagt på forårsmødet viste at ændringen er principiel.

Efter nogen diskussion om hvad der måtte betragtes som principielt og ikkeprincipielt, gennemgik AAJ forslaget igen. Hun henviste til bilag 2 hvor det er fuldt udfoldet; reglen var uændret, men for de nævnte fem ord skulle der indføres valgfrihed.

Formanden satte derefter spørgsmålet om hvorvidt den foreslåede ændring skulle betragtes som principiel, under afstemning. 24 stemte for at ændringen skulle betragtes som principiel, 3 imod, og 1 udlod at stemme.

Formanden spurgte derefter om ændringen så i øvrigt kunne sendes uændret videre.

Benedicte Kieler mente at repræsentantskabet måtte kende alternativet inden det tog stilling til forslaget fra fagrådet. Formanden svarede at alternativet er yderligere udredning og en ny afstemning på et senere møde. Jørn Lund foreslog at man kunne foretage en mailafstemning, sådan at alle de foreslåede ændringer kan forelægges ministeren i samme brev.

Frans Gregersen mente at der var et simpelt alternativ, nemlig at lade ændringen omfatte de nævnte fem ord, som så altid valgfrit skulle kunne skrives i et eller to ord. Det var mindre radikalt end hans oprindelige forslag om at give det helt frit, men det ville han frafalde til fordel for det nævnte simple alternativ.

AAJ foreslog at sagen blev lagt tilbage i fagrådet, som så skal formulere alternativerne. Sabine Kirchmeier-Andersen gjorde opmærksom på at fagrådet også kunne beslutte at trække forslaget tilbage.

Efter nogen diskussion om afstemningstekniske spørgsmål bad formanden om tilslutning til at forslaget skulle sendes tilbage til fagrådet som måtte overveje sagen, og at der derefter evt. kunne gennemføres en mailafstemning om de fremsatte forslag hvis fagrådet ønskede det. Det fik hun, og dermed sluttede mødet.